

PROFESSOR HÜRZELER EN ZIJN OREOPITHECUS

door E. Westerman Holstijn-Vissering.

Op de 5de augustus j.l. stond er in vele grote dagbladen een bericht, dat de Zwitserse palaeontoloog Prof. Johannes Hürzeler bij Grosseto in Italië een vrijwel compleet versteend skelet had gevonden van een op de mens gelijkend wezen, de "OREOPITHECUS BAMBOLII" (letterlijk: Berg-aap van Bamboli); in sommige couranten werd dit fossiel zelfs ronduit een "oermens van ruim 10 miljoen jaar geleden" genoemd. De berichten liepen nogal uiteen: uit enige bleek duidelijk hoe sommige verslaggevers in hun geestdrift over het sensationele nieuwtje en in hun haast om dit zo snel mogelijk te publiceren, gestruikelend zijn over voor hen duistere vaktermen. De berichten zelf maakten daardoor op menigeen een verwarrende en weinig geloofwaardige indruk. 1)

Toevallig had ik ruim 2 maanden geleden voor het eerst kennis gemaakt met "Oreopithecus Bambolii". Omstreeks Pinksteren was ik enige dagen in Milaan en één van mijn eerste bezoeken gold de Geologische Afdeling van het Natuurhistorisch Museum. 22 Jaar geleden had ik daar een schitterende collectie mineralen, gesteenten en fossielen bewonderd. Tot mijn schrik ontdekte ik, dat het gebouw de oorlog wel overleefd had, maar van de oude collectie was niets over. Een zwaar bombardement aan het eind van de oorlog had de gehele verzameling vernield. Intussen is men bezig in het van binnen gemoderniseerde museum een nieuwe collectie op te bouwen en in de nieuwe (ook door zijn bescheiden omvang zeer overzichtelijke) palaeontologische verzameling ontdekte ik weldra als één van de voornaamste bezienswaardigheden enige fragmenten en reconstructies van Oreopithecus Bambolii met een uitgebreid commentaar in het Italiaans. Ik wendde mij tot de staf van het Museum om nadere inlichtingen over dit interessante Italiaanse fossiel en maakte kennis met de palaeontoloog en conservator Dr. Vialli, die zo vriendelijk was mij een reeks merkwaardige gegevens te verstrekken. Een overzicht van de voornaamste bijzonderheden laat ik hieronder volgen; het merendeel stamt uit het voorlopig samenvattend rapport, dat Prof. Hürzeler publiceerde in de "Verh Naturf. Ges. Basel, Vol 69, No. 1 Jan. 1958" over zijn verschillende onderzoekingen gedurende de laatste 10 jaar. 2)

Oreopithecus Bambolii is geen pas ontdekt fossiel; de eerste vondst werd waarschijnlijk ± 90 jaar geleden gedaan en lag - nog niet beschreven - in de Geol. Collectie van de stad Florence. Daar werd dit merkwaardig fossiel ontdekt door de Franse palaeontoloog Paul Gervais, die een reis door Italië maakte. Hij vond dit fragment (hoogstwaarschijnlijk dezelfde halve onderkaak waarvan bijgaande tekening is gemaakt) (fig. 1) zo belangwekkend, dat hij van de toenmalige professor in de geologie Iginio Cocchi in Flo-

1) B.v.: "Oud skelet geeft Darwin ongelijk", stond met vette letters in een van de grote bladen. Wel werd deze schokkende mededeling de volgende dag gecorrigeerd door een nieuwe vette kop: "Niet strijdig met de Evolutie-leer", maar ditmaal werd vermeld, dat het skelet "geconserveerd was in graniet." Dit moest zijn "ligniet", zoals hieronder zal blijken.

2) In hoofdzaak was de tekst van dit rapport nl. afgesloten 30 april 1957 aangevuld met een postscriptum van november 1957.

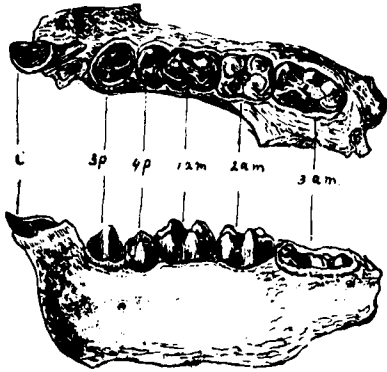

FIG. 1 Fragment van onderkaak van *Oreopithecus bambolii* Gervais, gevonden bij Monte Bamboli, Toskane. Boven- en zijzicht. i = snijtand (incisor), 3p, 4p = praemolaren; 1 m, 2 m, 3 m = molaren (arrière-molaires). Naar een oude afb. naar A. Gaudry.

rence toestemming vroeg (en kreeg) om het geheel mee te nemen naar Parijs om het nader te bestuderen. Gervais was direct overtuigd met een primate te doen te hebben en gaf in mei 1872 twee maal een gedetailleerde beschrijving uit van dit nieuwe fossiel, de 2e beschrijving van illustraties voorzien. In deze beschrijvingen noemt hij al verschillende opvallende details van deze kaak o.a. de steile, weinig teruglopende kin en de merkwaardige vorm van verschillende kiezen, die hem soms doen denken aan die van de Gorilla, soms ook weer aan die van Bavianen en Makaken. Volgens Prof. Hürzeler is deze laatste verwijzing bepaald onjuist en heeft ongelukkigerwijze de meeste latere onderzoekers van de wijs gebracht. De beroemde Münchener palaeontoloog Max Schlosser, die

het originele fossiel nooit zag en waarschijnlijk alleen over een vrij gebrekkig afgietsel beschikte, schreef in 1887: "de Molaren gelijktreffend op die van *Cynocephalus*, in het bijzonder op die van *Cynocephalus gelada*.... we hebben ongetwijfeld met een *Cynopithecine* (hondsapaachtige - bavian) te doen". Deze opvatting werd door vele latere onderzoekers gedeeld; een enkele kwam uit eigen aanschouwing tot andere conclusies. Zo b.v. de palaeontoloog Forsyth Major, die vanaf 1873 *Oreopithecus* tot de Mensapen rekende. Verwarrend was weer, dat een tijdgenoot Rüttemeyer (1876) *Oreopithecus* als een soort van Gibbon beschreef, een mening, die later door niemand gedeeld werd. Forsyth Major was een van de weinigen, die het originele fossiele materiaal, voor zover het in zijn tijd aanwezig was, bestudeerd had. In 1880 vermeldde hij in zijn studie over "de geschiedenis van de fossiele paarden", dat hij uitgebreid materiaal had liggen over het gebit van *Oreopithecus*, dat hij weldra hoopte te publiceren en dat de voorste praemolaren hiervan gelijkenis vertoonden met die van de mens.

Jammer genoeg is deze studie nooit verschenen. Veel later, in 1915, heeft G. Schwalbe betoogd, dat *Oreopithecus* tot de Hominoïden 1) (zie blz. 179) moest behoren. Hij beschikte evenwel niet over echte fossielen maar alleen over enige gebrekkige afgietsels, die hij zorgvuldig bestudeerde en waaruit hij concludeerde, dat *Oreopithecus* niet behoorde tot de echte anthropoïde apen (*Gorilla* en *Chimpansee* en de fossiele soorten *Dinopithecus* en *Palaeopithecus*) evenmin tot de *Hylobatiden* (*Gibbons*) maar tot een derde familie van mensapen: de *OREOPITHECIDAE*. Samenvattend zijn de opvattingen van deze oudere auteurs te verdelen in 2 tegengestelde groepen. De meerderheid plaatste met Schlosser *Oreopithecus* onder de *Cercopithecoïden* - enkele anderen daarentegen rangschikken hem onder de *Hominoïden*. Een 3e groep geleerden, waarbij Schlosser zich later aansloot, trachtte een compromis te bereiken door *Oreopithecus* te beschouwen als een overgangsvorm tussen de beide families van Oude Wereld-ape en noemen hem een schakel - een forme de passage (overgangsvorm) tussen de 2 gelijkwaardige families: de mensapen en de gewone Oude Wereldapen. Tenslotte is er

nog een groep auteurs, die de puzzle al heel eenvoudig oplossen en de hele Oreopithecus nooit vermelden.

Alle duidelijke fossielen van Oreopithecus, die tot nu toe bekend zijn, komen uit een beperkt terrein in Toscane uit de z.g. Grosseto Ligniet-gebieden. Dit ligniet (een soort bruinkool), is te vinden in een groot aantal verspreide afzettingen voornamelijk tussen de twee rivieren: de Cecina en de Ombrone in de streek tussen Siena en de W.kust van Italië. Het hele gebied is plm. 100 km lang; enkele afzettingen liggen aan de overkant van de beide rivieren. Er zijn 5 belangrijke vindplaatsen van Oreopithecusresten: Monte Bamboli, Montemassi, Casteani, Ribolla en Baccinello (waar de nieuwste vondst ontdekt is door 2 mijnwerkers in een bruinkoolmijn op 200 m diepte). De ouderdom van het "Grosseto Ligniet" is niet geheel vastgesteld. Oorspronkelijk (Gastaldi 1861) werd de fauna van het Ligniet in het Oligoceen geplaatst - door latere schrijvers daarentegen afwisselend in het Vroeg-Mioceen (Gaudry 1878), Midden-Mioceen (Forsyth Major 1873) en tenslotte zelfs Boven-Mioceen van de Franse tijdschaal (Werthofer 1889 en Stehlin 1910). Volgens Hürzeler is de laatste schatting de waarschijnlijkste. Hij geeft een lijst van zoogdieren waarvan de resten in de 5 verschillende vindplaatsen van het Grosseto Ligniet zijn gevonden en het resultaat is een fauna, die veel overeenkomst vertoont met de beroemde Pikermi-fauna, zo genoemd naar de vindplaats in Attika.

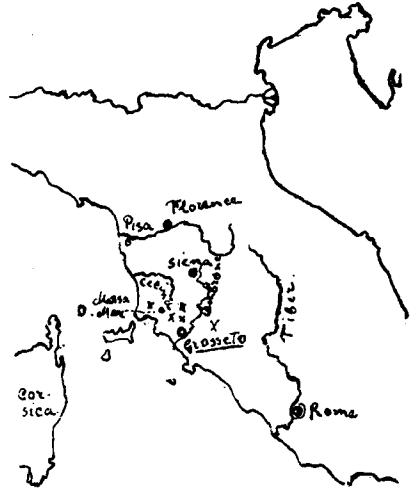

FIG. 11. Schetskaart van Toscane (Italië) met aanduiding van de vindplaatsen van Oreopithecus Bambolii.

1) Er heerst nog altijd enige verwarring in de wijze waarop verschillende auteurs de Primaten classificeren. Het meest gebruikt wordt tegenwoordig het systeem van de bekende palaeontoloog Dr G.G. Simpson, die hen als volgt indeelt:
De Orde van de Primaten (Opperdieren, Duits: Herrrentiere) wordt gesplitst in 2 Sub-orden: I de Prosimii (Halfapen) en II de Anthropoidea (de op mensen gelijkende dieren). Sub-orde II omvat de mensen, mensapen en gewone apen; Sub-orde I de veel primitievere dieren: tarsiers (spookdieren) en lemuriden. Sub-orde II de Anthropoidea wordt nu weer gesplitst in 3 Superfamilies: 1. de Homonoidea (omvattend mensen en mensapen); 2. De Cercopithecoidea (Oude Wereldapen, waaronder b.v. vollen makaken, meerkatten, bavianen, mandrills etc., kortom alle gewone apen van Europa, Afrika en Azië) en 3. de Ceboidea (Nieuwe Wereldapen zoals capucijnerapen, brulapen etc.). Simpson rechtvaardigt deze splitsing met het argument, dat de verschillen tussen mensapen en gewone apen, vooral op anatomisch en fysiologisch gebied, veel groter zijn dan die tussen mensapen en mensen, terwijl er tussen de apen van de Oude- en die van de Nieuwe Wereld ook dergelijke radicale verschillen bestaan.

(Griekenland) waar o.m. de bekende Hipparion-vondsten werden gedaan. 1) De Pikermi fauna is uit het Pontien- d.w.z. Vroeg-Pliocene volgens de Duits-Engelse tijdschaal, Boven-Mioceen volgens de Franse.

Er ontbreken in het Grosseto-Ligniet alleen 2 families, die in Pikermi overvloedig zijn: de Cercopithecoïden (gewone Europees-Afrikaanse apen: makaken, bavianen, meerkatten, rhesusapen etc.; in Pikermi kwamen waarschijnlijk vooral bavianen voor) en de Equiden (paardenfamilie: Hipparion). Maar dit verschil is begrijpelijk; equiden zijn steppedieren, die niet van moerassige gronden houden, die hier zeker regel waren. En mensapen families zijn zeer exclusief, die delen niet graag hun gebied met andere apenfamilies en zelfs niet met andere soorten mensapen.

Een deel van de fauna van lagere gewervelde dieren (vissen, reptielen, vogels) evenals de flora van het Grosseto Ligniet moet nog nader beschreven worden. Uit de oudere gegevens krijgt men het beeld van een moerassige streek, waar een vrij zacht klimaat heerste; Oreopithecus moet dan op de randen van de moerassen geleefd hebben.

Dr. Hürzeler was in de jaren vóór 1949 bezig een primitieve eocene primaat (Alsaticopithecus Leemanni) te bestuderen. Bijzonder interesseerde hem een merkwaardig gevormde kies van de onderkaak met een sterk ontwikkelde knobbel, de zgn. mesoconid. Hij zocht in verband hiermee naar andere primitieve primaten met een dergelijk soort kies en vond in de literatuur Oreopithecus vermeld, maar kon daar niet voldoende gegevens over vinden in de boeken en oude afgietsels, die hem ten dienste stonden. Daarop lukte het hem enige originele fossielen uit de Florentijnse collectie naar Basel te krijgen, waar hij ze zorgvuldig bestudeerde; in Parijs ontdekte hij bovendien een ontbrekende melkkies van de oorspronkelijke kaak (type mandible), die Gervais beschreef; waarschijnlijk was die destijds ongemerkt in Parijs achtergebleven.

Al bij dit eerste onderzoek (waarvan hij de resultaten in 1949 publiceerde) kwam Hürzeler tot de overtuiging, dat Oreopithecus géén overgangsvorm van lemuren naar de gewone Oude Wereldapen kon zijn, maar integendeel een hominoïde, een typische mensaapachtige, met sterk menselijke trekken. Bij welke familie hij het dichtste kwam kon hij nog niet uitmaken, zeker niet in de buurt van gibbon of bavianen. Kort daarna begon Hürzeler met een tweede, uitgebreider onderzoek, waarbij hij alle tot die tijd bekende specimina in verschillende musea te leen kreeg en gezamenlijk in Basel kon bestuderen. Intussen hoorde hij, dat in de bruinkoolmijn van Baccinello het werk weer werd opgevat in het voorjaar van 1956. Hierbij kwamen weldra nieuwe fragmenten van Oreopithecus te voorschijn, waarvan een deel tenminste bewaard kon blijven dank zij de financiële steun van verschillende kanten, vooral van de Wenner Gren Foundation for Anthropological Research (New York).

In zijn voorlopig rapport beschrijft Dr Hürzeler dan verder alle gegevens, waaruit hij zijn opvatting van Oreopithecus heeft opgebouwd. In de eerste plaats bekijkt hij uiterst nauwkeurig het gebit, zoals dat met vele uitgestorven primaten het geval is. Verreweg de meeste vondsten vóór 1 aug. 1958 bestonden uit stukken onderkaak, losse tanden en kiezen; het meest volledige fragment was nog altijd die oude (bijna halve) onderkaak, die Gervais beschreef. Sindsdien waren veel losse tanden en kiezen gevonden,

1) Vgl. de mooie collectie in Taylor's Museum Haarlem.

Een goede beschrijving van de Pikermi fauna gaf OTHENIO ABEL in zijn "Lebensbilder aus der Tierwelt der Vorzeit (1922) Hfdst II": "In der Buschsteppe von Pikermi in Attika zur unteren Pliozänzeit."

die het mogelijk maakten een beeld van het totale gebit te vormen - alleen over het melkgebit kon Dr H. weinig te weten komen. Bijzonder hatelijk was het voor hem, dat verleden jaar in de mijn nog een complete schedel met een volledig melkgebit door de machines fijngemalen moet zijn, vóór hij deze kon redden.

Het zou te ver voeren op alle détailonderzoekingen en beschouwingen van Dr H. over dat gebit in te gaan, ik wil alleen enkele van de voornaamste punten noemen.

Het gebit is duidelijk "bunodont", d.w.z. de kiezen zijn echte "knobbelkiesen". Een bunodont gebit vinden we bij de omnivoren, de alleseters, zoals het varken en de mens in tegenstelling met de typische schaar- en knipkiesen van de carnivoren, de vleeseters (roofdieren). Tussen het gebit van varken en mens zijn opvallende overeenkomsten, zoals wel blijkt uit een merkwaardige vergissing, die in 1922 gemaakt werd. Verschillende van de meest bekende Amerikaanse palaeontologen beschreven één kies (molaar), die in het Pliocéen van Nebraska werd gevonden, als die van een onbekende grote mensaap, die blijkbaar allerlei trekken combineerde van de Chimpanseë, de Pithecanthropus en de Mens. Zij doopten hem "Hesperopithecus" en waren overtuigd hier een vertegenwoordiger te hebben gevonden van een nieuwe familie of zelfs van een nieuwe super-familie van de Primaten. Tot hun teleurstelling wilden de Europese palaeontologen zich niet van de waarde van deze vondst laten overtuigen. Pas 5 jaar later ontdekten de Amerikaanse geleerden hoe de vork in de steel zat: de fameuse kies was afkomstig uit een kaak van Prosthonopsis, een soort varken verwant aan Peccaris. De "aapmens" van Newbraska bleek een "varkenmens" te zijn. 1) Daarom is het begrijpelijk, dat ook het gebit van Oreopithecus telkens door geologen in verband werd gebracht met varkens; de grote Gregory vroeg zich zelfs af of Oreopithecus niet een verwant kon zijn van het eocene varken Cebochoerus. Vreemd genoeg werd de meer voor de hand liggende overeenkomst met het eveneens bunodonte gebit van de mens nooit opgemerkt.

Dr Hürzeler beschrijft vervolgens een reeks volgens hem typisch "menselijke" eigenaardigheden van dit gebit. Daar zijn allereerst de naar verhouding kleine hoektanden; zelfs bij de mannelijke individuen moeten die (gezien de vondsten uit 1956 en 1957) weinig uitsteken boven de naburige snijtanden en wisselkiesen. In verband hiermee ontbreekt ook de zgn. apenspleet, de open ruimte tussen snijtanden en hoektanden, die aan de grote apenhoektanden van boven en onderkaak ruimte bieden om bij gesloten bek naast elkaar te schuiven (fig. 3). Die hoektanden hebben bij Oreopithecus ook rechte wortels; bij de apen zijn deze door de snuitvorming vaak sterk gekromd. Dit wijst dus op een kort aangezicht, dus geen vooruitstekende snuit. Ook de snijtanden stonden blijkbaar rechtop en de kauwvlakken zijn recht afgesleten, niet in een schuin vlak, zoals met sterk schuin naar voren uitstekende tanden gebeurt. Wel is de kaak opvallend smal, niet in een ronde boog

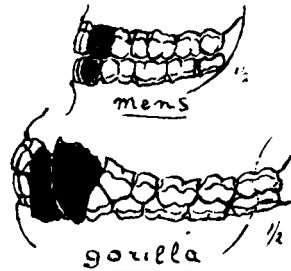

FIG. III Gebitten van mens en gorilla; het eerste met aaneengesloten tandenrij, het tweede met de "apenspleet", waarin de grote hoektanden schuiven. (Naar Boule-Vallois) grijs geschadwd: de hoektanden

1) Boule en Vallois: Les Hommes Fossiles 1946 p. 89.

Romer: Man and the Vertebrates I 1933 (Pelican Books 1954 o. 183).

verlopend zoals die van de mens. Maar de kin moet even opvallend recht zijn geweest, niet duidelijk teruglopend.

Een ingewikkelde studie maakt Dr H. van de kiezen; hierop kom ik nader terug, maar hij meent ook in dit belangrijke onderdeel van het gebit een bevestiging van zijn zienswijze te vinden.

Tenslotte bespreekt hij nog enige fragmenten van andere skeletdelen, die hij beschouwt als een ellepijp, een bovenstuk van een dijbeen en 3 opvallend forse wervels, delen van lenden- en heiligbeenwervels; hieruit put hij argumenten, dat *Oreopithecus* waarschijnlijk rechtop liep en geen lange apenarmen, maar eerder korte, gespierde menselijke armen had. Samenvattend betoogt hij, dat *Oreopithecus* zoveel méér menselijke eigenaardigheden vertoonde dan aapachtige, dat het logisch is hem tot de *Hominidea*, ja zelfs tot de *Hominiden* te rekenen. M.a.w. Prof. Hürzeler ziet in dit merkwaaardige wezen op zijn minst een zeer menselijk soort mensaap - eerder nog een soort vóórmens.

Het voorlopig rapport was feitelijk al afgesloten op 30-4-'57, maar de publicatie ervan werd ruim een half jaar vertraagd. Die zomer beleefde Prof. Hürzeler een enorme teleurstelling. In de *Baccinellimijn* werd steeds met volle kracht gewerkt en in deze maanden bereikten de machines opeens een laag vol van skeletresten, een soort *Oreopithecus*-kerkhof. Zonder dat hij het kon verhinderen, tuimelden de bijna geheel verbrijzelde skeletdelen in de motor-lorries - de een na de ander - een ongehoord rijke vondst ging voor de wetenschap verloren. De weinige fragmenten die Prof. H. kon redden, bevestigden voorlopig alleen zijn theorieën en vermoedens. Pas dit jaar schijnt het hem gelukt te zijn om - gesteund door de *Wenner Gren Foundation* en Zwitserse vrienden - systematische opgravingen bij *Baccinello* te beginnen, en nu schijnt hij eindelijk geluk te hebben gehad met de vondst, die zijn stoutste verwachtingen overtrof: een vrijwel geheel compleet skelet van *Oreopithecus Bambolii*, een unicum in zijn soort.

Tot zover ditmaal de uiteenzettingen van Prof. Hürzeler in zijn voorlopig verslag. Natuurlijk heeft hij ook met zijn vroegere publicaties vanaf 1949 veel opzien gebaard en wie zich enigszins verdiept heeft in de literatuur over de ontwikkeling van de Primaten van de laatste 100 jaar, zal direct begrijpen dat hij ook heel wat tegenstand oogstte. Geen ander onderdeel van de palaeontologie schijnt zoveel strijd lust te wekken als dit. En het is niet eens zo moeilijk om de oorzaken hiervan te begrijpen. Allereerst - dat weten en ervaren wij allen - staat het onderwerp zelf gevaarlijk dicht bij ons. Bij velen raakt het direct allerlei emoties en vaak diepe overtuigingen; het kan in conflict komen met levensbeschouwing en geloof. Maar ook waar dit niet het geval is, blijft het een moeilijk onderwerp, - en vaak een tere punt - waarbij overigens objectieve geesten soms plotseling op hol dreigen te slaan en waarbij we ons als buitenstaanders vaak verwonderen over de felheid, waarmee de meningen van de geleerden op elkaar botsen. Dat er zoiets is als een duidelijke evolutie der Primaten, die uitloopt op de menswording - dat wordt (althans op wetenschappelijke gronden) nauwelijks meer bestreden. Maar al wordt dit evolutiegebouw nu niet meer voor een luchtkasteel uit-gemaakt, erg stevige en complete grondvesten heeft dit kasteel nog altijd niet, zelfs niet na de vele merkwaaardige vondsten van de laatste 30 jaar. Juist wijzelf als belangstellende leken zijn er ons vaak onvoldoende van bewust hoe wankel die fundamenten zijn.

Zoals Prof. v. Koenigswald het zeer plastisch uitdrukt in zijn "Speurtocht in de prehistorie" (p.9): "Als we afzien van de *Neanderthaler*, die immers onze voorloper is en wiens overblijfselen steeds opnieuw, zij het ook niet overvloedig, voor de dag komen, dan kunnen we alles wat we tot dusverre van onze voorvaders heb-

ben aangetroffen, uitspreiden op een tafel van gemiddelde grootte. Het grootste deel van deze vondsten werd pas in de laatste dertig jaar gedaan en is in zijn onderdelen nog niet voldoende onderzocht."

En even schaars als de fossielen van de Vóórmensen, zijn ook de fossielen van de hogere apen, zie maar de beschrijving, die Boule en Vallois hiervan geven (Les Hommes fossiles, 1947, p.89): "Niet alleen zeer zeldzaam zijn de fossielen van de hogere apen, maar bovendien zijn het armzalige resten. Met uitzondering alleen van Mesopithecus en Dolichopithecus, waarvan we vrijwel het complete skelet kennen maar die betrekkelijk weinig belang hebben voor ons onderwerp (de menswording), bezitten we alleen maar kleine fragmenten, losse tanden of stukjes kaak, bij uitzondering enige schedelfragmenten. Niet alleen is deze schaarste op zichzelf al betreurenswaardig, bovendien kan zij aanleiding geven tot zeer ernstige fouten. Dagelijks ondervinden wij dikwijls ten koste van ons gevoel van eigen waarde als palaeontologen, dat wij alle incomplete documenten met zeer veel voorzichtigheid dienen te interpreteren. Telkens weer ervaren wij, dat de beroemde wet van Cuvier van de correlatie van eigenschappen en vormen in de praktijk vaak niet opgaat. Op grond van die wet meende Cuvier, dat men een geheel uitgestorven wezen uit één enkel stuk skelet kon reconstrueren. Wij weten nu, dat de natuur er plezier in schijnt te hebben haar combinaties op de meest onverwachte wijze te variëren." Wanneer we dus b.v. bij Hürzeler lezen, dat zijn conclusies gebaseerd zijn op de overblijfselen van zeker 40 verschillende gebitten, dan lijkt dat op het eerste gezicht een materiaal van verpletterende bewijskracht; wanneer men zich echter realiseert, dat er zelfs geen complete kaak tussen was tot deze laatste zomer, dan wordt de mogelijkheid van verschillende beoordelingen vanzelf veel groter.

Toen ik na mijn bezoek aan Milaan nog verschillende andere palaeontologen sprak, zowel in Italië als in Londen en Parijs, bleek het mij weldra, dat men met veel belangstelling van Hürzeler's publicatie kennis had genomen, maar er alleen met grote reserve over wilde spreken.

Toevallig werd op verschillende plaatsen het eeuwfeest van het Darwinisme met bijzondere tentoonstellingen herdacht. Precies 100 jr. geleden (1 juli 1958) publiceerden Darwin en A.R. Wallace de eerste publicaties over de Evolutieleer. In Engeland vond deze zomer een groot congres plaats in het British Museum (National History) had een zeer fraaie serie van "Exhibits" geopend - een heel complex vitrines met een nieuwe permanente tentoonstelling, die de Evolutie in allerlei aspecten demonstreert en waarbij als leidraad een buitengewoon mooi en interessant boekje is uitgegeven: A Handbook on Evolution. Maar hierin zocht ik vergeefs naar enige vermelding van Oreopithecus. In Parijs daarentegen, waar in de Jardin des Plantes een waarlijk schitterende, grote Evolutie-tentoonstelling wordt gehouden (helaas tijdelijk en zonder een dergelijke mooie leidraad) vond ik tot mijn verrassing een geheel paneel gewijd aan het vraagstuk van Oreopithecus - geschreven door Prof. Piveteau, die wel vermeldde, dat een definitief onderdeel nog voorbarig was, maar die toch de mogelijkheid, dat hier een belangrijke nieuwe schakel in het proces van de menswording ontdekt was, volkomen openliet. Verhelderend is op dit punt het stukje van Prof. van Koenigswald in Elseviers Weekblad (30 aug. 1958). Ook hij vermeldt hoe Prof. Hürzeler's opvattingen door de meeste Primaten-specialisten met grote reserve ontvangen zijn. Hoofdoorzaak van het meningsverschil is de tegenstelling, die zij menen te zien tussen Oreopithecus en de zgn. Dryopithecus-groep vnl. uit het Vroeg-Mioceen. In aansluiting aan de studies van W.V. Gregory meenden de meesten van deze specialisten, dat de

mens uit deze Dryopithecus-groep moet zijn voortgekomen. De leden van de Dryopithecusgroep hebben al weer een zeer eigenaardig gebit, zij vertonen alle het karakteristieke Dryopithecus-patroon en volgens de tegenstanders van Prof. Hürzeler vertoont Oreopithecus dit patroon niet. In een volgend artikel hoop ik deze tegengestelde meningen nog wat duidelijker en gedetailleerder uiteen te zetten.

Tot slot wil ik nog één factor vermelden, die zeker bijdraagt tot de reserve van de Palaeontologen. Prof. van Koenigswald constateert enige malen in zijn boek, dat het de grote wensdroom is van elke palaeontoloog om een tertiaire voorloper van de Mens te vinden. Dit heeft al tot vele drama's en schandalen aanleiding gegeven. Eén van de grootste was zeker het bedrog van de Piltdownmens, dat ons allen nog vers in het geheugen ligt. 1) Het treurige geval van het mens-varken van Nebraska vermeldde ik al. Een derde beruchte historie is die van de vondsten van de Argentijnse Palaeontoloog Ameghino, die in midden-tertiaire terreinen (Mioceen of Oligoceen) in Z. Amerika (Santa Cruz) resten van apen vond, die hij beschouwde als de voorvaders van alle apen van de Oude en de Nieuwe Wereld en zelfs van de Mens. Hij gaf hen zeer suggestieve namen: Homunculus patagonicus, Anthropops perfectus, enz. Maar tegenwoordig worden ook deze fossielen beschouwd als resten van secundair belang, hoogstens voorlopers van de typische zijtak, die de Ceboidea = de Nieuwe Wereld apen vormen.

Al deze teleurstellingen en blamages hebben terecht de geleerde wereld huiverig gemaakt - vooral de Engelsen zijn uiterst gereserveerd geworden - zoals beroemde onderzoekers als Dart en Broom maar al te vaak op onaangename wijze moesten beleven; maar in mindere mate zijn zeer velen, vooral onder de oudere grootmeesters van de palaeontologie en anatomie, terecht uitermate voorzichtig geworden. Met spanning wacht iedereen nu af wat het onderzoek van het uitzonderlijk complete skelet van Oreopithecus zal opleveren.

Amsterdam, september 1958.

1) Een uitvoerig verslag in Prof. Koenigswald "Spurtocht in de prehistorie": "De bedrieger van Sussex" p. 184-194.

—

ZUIDELIJKE ZWERFSTENEN BIJ AMERSFOORT

door G. Bout.

Na jaren verzamelen van noordelijke zwerfstenen, leek het schr. niet onverdienstelijk, om ook eens meer aandacht te gaan schenken aan de zuidelijke zwerfstenen, temeer omdat deze stenen min of meer een stiefkindje zijn van vele verzamelaars.

Ook leek het schr. interessant om daarvoor niet in het wilde weg op verschillende plaatsen te verzamelen, maar slechts één bepaalde plaats te bepalen. Geschikt is daarvoor de grote zand-groeve, op de Amersfoortse berg, omdat daar dagelijks gegraven wordt en er voortdurend vers materiaal te voorschijn komt. Deze groeve is erg diep, zo ongeveer 15 m en de zwerfstenen zijn op deze diepte bijna uitsluitend zuidelijk, dus gedeponeed door de Rijn of de Maas. Een enkele noordelijke steen moet wel vanaf de